

TÕLGI TEGUTSEMISJUHIS

SUULINE TÕLGE

Üldised põhimõtted

Kohustus kohelda kõiki inimesi võrdselt

Kriminaalmenetluses ülekuulatavad, varjupaigamenetluses varjupaiga taotlejad, ebaseaduslikud sisserändajad piirivalvemenetluses või menetlusosalised väärtomenetluses võivad olla väga erineva ja mitmekesise kultuuritaustaga inimesed. Nimetatud menetluse käigus läbiviidavates toimingutes osalev tõlk ei tohi diskrimineerida taotlejat või ülekuulatavat soo, etnilise päritolu, puude, seksuaalse sättumuse/orientatsiooni, usutunnistuse või mõne muu tunnuse alusel. Tõlk on kohustatud olema viisakas, professionaalne ja näitama üles austust erinevatest kultuuridest pärit inimeste suhtes.

Erapooletus

Tõlk on kohustatud jääma erapooletuks igas olukorras ja paistma sellisena ka teistele menetluses osalejatele. Kui teised tajuvad, et tõlk ei ole erapooletu, isegi kui tõlk seda enda arvates on, satub tõlgi usaldusväärsus kahtluse alla. Tõlk peab püüdma vältida olukordi, kus võiks jääda mulje, et ta soosib tõlgina juhtumi üht osapoolt.

Õige ja täpne tõlge

Tõlk on kohustatud tagama, et teises keeles öeldu tõlgitaks täpselt ja õigesti. Oluline on meeles pidada, et Politsei ja Piirivalveameti (edaspidi PPA) ametnik toetub täielikult nii taotleja/ülekuulatava ütlustele kui ka dokumentaaltõendite tõlgitud versioonile. Ebatäpsel tõlkel võivad olla väga tõsised tagajärjed. Näiteks võidakse seetõttu ebaõiglaselt keelduda andmast varjupaigataotlejale rahvusvahelist kaitset ning ta saadetakse tagasi päritoluriiki, mis aga võib tähendada ohtu taotleja elule. Tõlgil on õigus paluda enne küsitluse või ülekuulamise algust toimingut teostavalt ametnikult tutvumiseks olemasolevat tõlgitavat materjali (kahtlustus, määrus jm).

Kriminaal- ja väärtomenetluses¹ on tõlk KrMS² § 161 lg 6 järgi kohustatud tõlkima kõik menetlustoimingusse puutuva täpselt ja täielikult ning ta vastutab teadvalt valesi tõlkimise eest KarS § 321³ järgi.

Isiklik kasu

Tõlk ei tohi kunagi vastu võtta raha, kingitusi, teeneid ega muud liiki soodustusi isikutelt, kelle ütlusi ta on varjupaiga-, kriminaal-, väärteto- või muu menetluse raames tõlkinud või hakkab tõlkima, ega kellelki, kes tegutseb mõne nimetatud isiku nimel. Kui tõlgile pakutakse mõnda kingitust, on tõlk kohustatud viisakalt selgitama, et ta ei tohi juhtumiga seotud pooltelt kingitusi vastu võtta.

¹ Väärtomenetluse seadustiku (VTMS) § 24 järgi väärtomenetluses osalevad ekspert ja tõlk ja nad taanduvad või nad taandatakse kriminaalmenetluses sätestatud alustel ja korras.

² Kriminaalmenetluse seadustik (KrMS) § 161. Tõlk

- (1) Kui on vaja tõlkida võõrkeelset teksti või kui menetlusosaline ei valda eesti keelt, kaasatakse kriminaalmenetluse tõlk.
- (2) Tõlk on erialakeelt oskav või tumma või kurti vahendav isik. Tõlgi ülesannet ei või täita kriminaalmenetluse muu subjekt.
- (3) Vannutamata tõlki hoiatatakse, et teadvalt valesi tõlkimise eest võib teda karistada kriminaalkorras.
- (4) Tõlgi kohustuslikku osalemist nõudev menetlustoiming on tema puudumise tõttu õigustühine.
- (5) Tõlgil on õigus tõlke õigsuse huvides esitada menetlusosalisele küsimusi, tutvuda menetlustoimingu protokolliga ja teha selle kohta avaldusi, mis protokollitakse.
- (6) Tõlk on kohustatud tõlkima kõik menetlustoimingusse puutuva täpselt ja täielikult ning hoidma saladuses talle tõlkimisel teatavaks saanud andmeid. Kui tõlk ei ole koosseisuline ega valda piisavalt erialakeelt või tumma või kurdi väljendusviisi, on ta kohustatud kriminaalmenetluses osalemisest keelduma.
- (7) Tõlgi poolt valesi tõlkimise peale võib kahtlustatav või süüdistatav või tema kaitsja esitada kaebuse käesoleva seadustiku §-s 228 sätestatud korras.

³ Karistusseadustik (KarS) § 321. Vale ekspertiisiarvamus ja valetõlge

- (1) Eksperti poolt teadvalt vale ekspertiisiarvamuse andmise eest või tõlgi poolt teadvalt valesi tõlkimise eest -- karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.
- (2) Sama teo eest, kui sellega on kaasnenud tõendite kunstlik loomine, -- karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.

Varjupaigataotleja või ülekuulatava küsitlemisel ei tohi tõlk:

- avaldada kriminaal- ja varjupaigamenetluses ülekuulatava või varjupaigataotleja küsitlemisel oma arvamust, teha märkusi ega anda ametnikule teada isiklikest tähelepanekutest taotleja aususe, etnilise kuuluvuse vms kohta, isegi kui tal palutakse seda teha; tõlk peab palve tagasi lükkama ja selgitama, et see ei kuulu tema kohustuste hulka;
- sekkuda piirivalvetoimingutes illegaalimenetluse käiku, kuid menetleja palvel võib avaldada arvamusi ja kahtlusi tõlgitava sisu, rahvuse, võimaliku etnilise kuuluvuse kohta, see tähendab — osaleda toimingus ka identiteeditõlgina.
- laskuda varjupaigataotleja küsitlemisel taotlejaga üldisesse vestlusse enne tõlketeenuse osutamist (välja arvatud selleks, et kindlaks teha, kas mõlemad räägivad sama keelt ja/või dialekti), selle ajal ega pärast seda, kuna eelnimetatud vestlus võib jätta mulje erapoolikusest; kui tõlgi poole pöördub varjupaigataotleja, menetlusosaline või nende esindaja väljaspool tõlketeenuse osutamist, peab tõlk selgitama, et ei saa juhtumit arutada ning jätma vestlusse laskumata; sellisest pöördumisest on tõlk kohustatud teavitama PPA-d niipea, kui see on võimalik;
- tunda isiklikult ülekuulatavat või varjupaigataotlejat ega olla sugulussidemetes ülekuulatava või varjupaigataotleja ega ühegi teise juhtumiga seotud isikuga; kui selline huvide konflikt ilmneb vahetult enne tõlketeenuse osutamist või tõlketeenuse osutamise käigus, on tõlk kohustatud viivitamatult teavitama sellest ametnikku, kes otsustab, kas tõlk sobib antud olukorras tõlkima või mitte;
- olla isiklikult huvitatud juhtumi lõpptulemusest ega saada sellest rahalist kasu;
- anda varjupaigataotlejale või ülekuulatavale nõuandeid, mis ei ole seotud tõlketeenuse osutamisega, näiteks teavet menetluse vms kohta, sellest hoolimata, kas temalt seda palutakse või mitte;
- katkestada küsitluse kulgu muul põhjusel, kui tõlke parandamiseks, selgituste palumiseks, arusaamatuse lahendamiseks või tähelepanu juhtimiseks segavatele asjaoludele;
- ilustada öeldut – tõlgi ülesanne on tõlkida täpselt ja korrektselt, tõlk peab piirduma üksnes ametniku ja taotleja/ülekuulatava teineteisele öeldu tõlkimisega, tõlk ei tohi laskuda arutellu küsitluse sisu üle ning peab tõlkima kõike, mida taotleja/ülekuulatav küsitluse käigus ütleb, isegi kui see ei ole vastus esitatud küsimusele või kui taotleja/ülekuulatava sõnad on mõeldud otseselt tõlgile, mitte ametnikule;
- jätta välja midagi taotleja või ülekuulatava ütlusest – tõlgi ülesanne ei ole kindlaks määrata, milline teave on asjakohane ja milline mitte, tõlgi kohuseks on tõlkida kõike, mida räägitakse;
- püüda aimata, mida küsitaja või küsitatav tahavad öelda ega anda vastust, mis ei lähe kokku tegelikult öelduga;
- lasta oma kogemustel ega vaadatel mõjutada tõlketeenuse osutamist;
- näidata välja oma emotsioone – ainsad reaktsioonid, mida tõlk võib näidata/vahendada, on taotleja omad; samuti ei ole lubatud kasutada kehakeelt (näiteks „silmade pööritamine“, noomivad hääliksused), kui küsitatava seletus ei tundu usutatav; varjupaigataotleja või ülekuulatava ütluste usaldusväärsust hindab ametnik, mitte tõlk – tõlk on vahendaja, mitte hindaja ega lahendaja;
- seada oma käitumisega (sh seksuaalne väärkäitumine, vägivald, ähvardamine, poliitiline tegevus, teotamine jms) halba valgusesse teda kaasavat osapoolt, näiteks osaleda toimingus alkoholi või narkootikumide mõju all, ahistada seksuaalselt, ilmutada oma seksuaalset huvitatust või vastumeelsust, afišeerida või halvustada seksuaalset sättumust/orientatsiooni, rakendada vägivalda või ähvardada taotlejat/ülekuulatavat, propageerida oma ja/või halvustada ülekuulatava või varjupaigataotleja poliitilisi vaateid või usulist kuuluvust teotava käitumisega.

Varjupaigataotleja või ülekuulatava küsitlemisel on tõlk kohustatud:

- andma edasi ülekuulatava või varjupaigataotleja küsitlemisel ülekuulatava või taotleja sõnumis sisaldunud iga viimast üksikasja ning tõlkima nii täpselt kui see on stiili, lauseehitust ja grammatikat järgides võimalik;

- olema suuteline tõlkima tõhusalt kogu küsitluse/ülekuulamise jooksul;
- rääkima rahulikult ja selgelt;
- teavitama ametnikku/küsitlejat kohe, kui tal tekib tõlkimisega raskusi (väsimuse, keelest arusaamisega jm põhjusel);
- jääma alati rahulikuks, seda ka juhul, kui ta kuuleb ebameeldivaid või vasturääkivaid fakte – tõlk ei ole seotud tõlgitavate faktidega;
- kasutama tõlkimisel otsekõnet, näiteks mitte tõlkima: “Ta ütles, et ta...”, vaid: “Mina ütlesin, et ta...”;
- tõlkima ka solvavat keelekasutust – keelelistel ja kultuurilistel põhjustel võib olla eelnimetatud raske tõlkida, kuid sel juhul tuleb otsida tähenduselt kõige lähedasem väljend;
- tegema temale tõlketeenuse osutamise pakkumisel kohe teatavaks oma ametialased piirangud, ning võtma vastu üksnes tema kompetentsi kuuluva töö;
- paluma küsitlejal teha paus, kui ta tunneb, et väsimus segab teda täpselt tõlkimast;
- ütleva küsitlejale, kui ta ei suuda täpselt tõlkida, näiteks kui kasutatakse talle tundmatut žargooni või kui tema tervislik seisukord on ootamatult halvenenud;
- viivitamatult teavitama küsitlejat sellest, et taotleja ei räägi seda keelt, mida tõlk kutsuti tõlkima, isegi juhul kui ta teist keelt samuti oskab;
- välja lülitama kõik mobiiltelefonid, kellad ja muud seadmed, mis võivad segada küsitlust või videokonverentsi aparatuuri tööd;
- andma piirivalvetoimingutes soovitusi küsitlemise/ülekuulamise läbiviimiseks, kui see on oluline taotleja/ülekuulitava kultuurilistest või usulistest erisustest tingituna.

KIRJALIK TÕLGE

Nõuded kirjalikule tõlkele

Tõlkija esmaseks kohuseks on tõlkida algtekst sihtkeelde, tõlkides kõik vastavasse menetlustoimingusse puutuva täpselt ja täielikult ning hoidma saladuses talle tõlkimisel teatavaks saanud andmeid. Töö käigus peab tõlkija silmas pidama järgmisi nõudeid.

1. **Sisu korrektne edasiandmine.** Tõlkija peab andma sisu korrektselt edasi. Tõlketekst peab täielikult lähtuma algtekstist ning olema võimalikult täpne, selge ja üheselt mõistetav, säilitades algteksti sisulise tähenduse. Tulemus peab oma tähenduselt ja mõjult olema võrdväärne algtekstiga.
2. **Terminid.** Kasutatavad terminid peavad olema algteksti mõistega võrdväärse tähenduse, hõlmavuse ja mõjuga ning andma teksti sõnastust ja sisu korrektselt edasi. Tõlkija koostab vajadusel terminite loetelu, et tagada tõlkes kasutatava terminoloogia ühtsus, täpsus ja vastuvõetavus. Loetelu koosneb selle tõlke valdkonda kuuluvatest erialasõnadest.
3. **Järjekindlus.** Terminoloogia kasutamisel peab olema järjekindel. Lähtuda tuleks loogika põhireeglitest, eriti mõiste tähenduse muutumatuse reeglist (A=A: algtekstis samasugused mõisted tuleks sihtkeelde tõlkida ühesuguselt), aga ka eri mõistete kattumatuse reeglist (A≠B: üldiselt tuleks vältida algteksti erinevate mõistete tõlkimist sihtkeelde ühe ja sama mõiste abil).
4. **Vastavus keelenormidele.** Tõlge peab vastama eesti keeles ametlikult kehtivatele keelenormidele. Ei tohi eksida „Eesti õigekeelsussõnaraamatus“ ja „Eesti keele grammatikas“ kindlaksmääratud reeglite ja normide vastu. Tõlge peab olema korrektne ja järjekindel ka tähe-, algustäheortograafia, lühendamise, numbrite kirjutamise ja kirjavahemärkide (side- ja mõttekriipsud) osas. Vt Tiiu Ereli. Eesti ortograafia.

5. **Keelepuhtus.** Tõlkimisel tuleb vältida liigset võõrkeelte mõju.
6. **Korrektuur.** Valmis tõlge tuleb üle kontrollida õigekirjakorrektoriga.
7. **Vormistus.** Tõlge peab olema vormistatud vastavalt asutuses kehtestatud dokumendihalduse reeglitele (font *Times New Roman*, 12 pt, plokk-küljendus, köitemarginaalide arvestamine). Erinevate dokumentide rangeks eraldamiseks faili piires tuleb kasutada arvutikäsku lehekülgede eraldamiseks (lisada leheküljepiir *PageBreak*).
8. **Tõlke järelkontroll.** Tõlkebüroo juhatajale, peatõlgile või juhtivtõlgile kontrollimiseks saadetud kirjaliku tõlke fail peab olema identne tellijale esitatava tõlkefailiga. Digitaalallkirjaga salvestatud fail peab olema salvestatud ainult laiendiga *.rtf, *.pdf, – mis ei võimalda andmete ülekirjutamist pärast digitaalallkirja andmist.

Kirjalike tõlgete vormistamine

Tõlke päises (või avalehe/esimese lehekülje ülaosas) peab olema märges tõlkesuuna kohta kooskõlas järgmise näitega:

Tõlge inglise keelest

Kriminaalasjades tehtud kirjalike tõlgete puhul peab tõlke jaluses või iga eraldi tõlgitud dokumendi lõpus olema järgmine kinnitus:

Tõlkija (asendada tõlgi ees- ja perekonnanimega) on teadlik hoole- ja konfidentsiaalsuskohustusest kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 161 lg 6 ning vastutusest karistusseadustiku (KarS) § 318 ja § 321 järgi.

(tõlkija allkiri / digitaalallkiri)

Seadusest tulenev vastutus

KrMS § 161. Tõlk

(6) Tõlk on kohustatud tõlkima kõik menetlustoimingusse puutuva täpselt ja täielikult ning hoidma saladuses talle tõlkimisel teatavaks saanud andmeid. Kui tõlk ei ole koosseisuline ega valda piisavalt erialakeelt või tumma või kurdi väljendusviisi, on ta kohustatud kriminaalmenetluses osalemisest keelduma.

KarS § 321. Vale ekspertiisiarvamus ja valetõlge

(1) Ekspertiisi poolt teadvalt vale ekspertiisiarvamuse andmise eest või tõlgi poolt teadvalt valesti tõlkimise eest -- karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui sellega on kaasnenud tõendite kunstlik loomine, -- karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.

Tõlgi konfidentsiaalsuskohustus

Kriminaalmenetluses

- vastavalt 27.10.2013 jõustunud kriminaalmenetluse seadustiku muudatustele on tõlk KrMS § 161 lg 6 järgi kohustatud tõlkima kõik menetlustoimingusse puutuva täpselt ja täielikult ning hoidma saladuses talle tõlkimisel teatavaks saanud andmeid.

Varjupaigamenetluses

- tuleb arvesse võtta, et välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse (VRKS) § 13 lg 1 kohaselt ei ole varjupaigamenetlus avalik. VRKS § 13 lg 2 näeb ette, et „Politsei- ja Piirivalveamet, Sotsiaalministeerium ja tema valitsemisala asutused, kinnipidamiskeskus, varjupaigataotlejate majutuskeskus, samuti tõlk ja muud asjassepuutuvad isikud on kohustatud hoidma neile taotleja kohta teatavaks saanud teabe konfidentsiaalsena ja järgima nimetatud välismaalase isikuandmete töötlemisel isikuandmete kaitse nõudeid“. VRKS § 13 lg 4 kohaselt ei tohi teavet avaldada taotleja kodakondsusjärgsele või päritoluriigile.

Tõlk on kohustatud teavitama PPA-d viivitamatult,

kui ta on kahtlustatav või teda on süüdistatud, süüdi mõistetud ja/või karistatud mõnes süü- või väärteos või hoiatatud mõne rikkumise eest või kui tõlgi suhtes on algatatud ametialane distsiplinaarmenetlus.

ARVE VORMISTAMINE

Arve tuleb vormistada Eestis kehtiva raamatupidamiskorra, sh raamatupidamise seaduse (§ 7 lg 1), raamatupidamistoimkonna juhendite (RTJ) jne kohaselt, varustades arve järgmiste nõutavate rekvisiitidega:

Arve number ja kuupäev

Arve esitaja

(FIE/äriühingu nimi, registrikood, aadress, kontaktandmed, arvelduskonto number IBAN kujul)

Arve saaja:

Politsei- ja Piirivalveamet
Pärnu mnt 139, 15060 Tallinn
Registrikood 70008747
Kontaktisik:, telefon 612

Teenuse/töö sisu (arve selgitusse märkida kindlasti meie vastava tellimuse (viite)number):

..... keele kirjalik tõlketeenus, tellimus 2017K.....

..... keele suuline tõlketeenus, (kuupäev), tellimus 2017S.....

Tellimuse (**viite**)**numbri** teatab PPA tõlkebüroo peatõlk tõlke tellimisel (erandkorras ka valmimisel);

K viitenumbri keskel tähistab kirjalikku ja **S** suulist tõlget, suulise tõlke puhul on tarvis märkida kindlasti **teenuse osutamise kuupäev**.

Arve peab sisaldama osutatud teenuse **kogust/mahtu** tähistavat **ühikut** (tund/lehekülg), **ühikuhinda** ja **summat** koos võimaliku **käibemaksuarvestusega**.

NB! Kui arve esitatakse **korraga mitme tõlketellimuse** eest ehk see on mitmerealine, siis palume märkida iga tõlketöö reale **järjekorranumbrid**.

Arve tasumise tähtaeg on 21 päeva.

Kuupäev: _____

Tõlgi tegutsemisjuhisega tutvunud tõlgi ees- ja perekonnanimi: _____

(tõlgi allkiri/digitaalallkiri)